

зазначити, що в українській мові ціннісний аспект концептів виражений за допомогою слів, запозичених із таких сфер-донорів: комп'ютерний, молодіжний, військовий сленг, а також злодійський жаргон [Румянцева].

Але слід зазначити, що становлення та формування української біржової діяльності, і як наслідок, відповідної термінології відбувається дуже повільно; здебільшого це відбувається за рахунок запозичень, а власна термінологія, навіть власний біржовий жаргон знаходяться в зародковому стані, але можна сподіватись, що в найближчому майбутньому слід очікувати збільшення обсягу власне українських біржових жаргонізмів.

Висновки. Жаргон являє собою умовну (професійну) мову, яка первісно виникла у середовищі декласованих елементів, своєрідний мовний пароль, а її відносна мовна замкненість обумовлена певною соціальною спільністю та характеризується нестійкістю, швидкою змінністю, синонімією та багатозначністю. Визначено та проаналізовано причини, які сприяли широкому поширенню біржового жаргону. Дослідження походження біржових жаргонізмів показало, що лише незначна їх кількість має певну історію походження. Інші виникли або в результаті скорочення довгих термінів, або мають просту прив'язку до асоціативного ряду. Проаналізовано походження біржової жаргонної лексики з конотацією «гроші», жаргонізмів, які позначають купюри різної номінації, походження жаргонізму «бакси» та «біржа». **Перспективним** є дослідження власних україномовних жаргонних слів в фінансово-біржовій лексиці.

Література

- Англо –русский биржевой словарь. URL: <http://cdforex.com.ru/705/> (дата звернення 10.10.2019).
- Гальперин И. Р. О термине «сленг». *Вопросы языкознания*. 1956. № 6. С. 107–114.
- Гапон Л. А., Джагарян М. В. Профессиональный жаргон как важная составляющая организационной культуры туристических предприятий. URL: https://pglu.ru/information/staff/teachers/detail.php?ELEMENT_ID=9995. (дата звернення 10.10.2019).
- Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка. Москва, 1998. 4472 с.
- Люляева Н. А. Жаргонная лексика участников фондового и валютного рынков (1997–2008 гг.). *Вестник Новгородского Государственного Университета*. 2010. №57. С. 57–60.
- Миценко Д. Проблема жаргону у сучасній лінгвістиці. URL : http://confcontact.com/2013_04_17/5_Mytsenko.htm. (дата звернення 10.10.2019).
- Почему доллар называют баксом, откуда взялось это слово? URL: <https://kudavlozidengi.adne.info/baks/>.(дата звернення 10.10.2019).
- Почему доллар называют баксом? URL: <https://usa-info.com.ua/novosti/news/bucks>. (дата звернення 10.10.2019).
- Румянцева О. Порівняльний аналіз англійських та українських біржових жаргонізмів. URL : <http://onu.edu.ua/uk/structure/faculty/rgf/foreignnat/staff/838-rumyantseva>. (дата звернення 10.10.2019).
- Словник української мови. Академічний глумачний словник (1970–1980). URL : <http://sum.in.ua>. (дата звернення 10.10.2019).
- Хомяков В. А. Введение в изучение слэнга – основного компонента английского просторечия . Вологда, 1971. 103с.
- Couturier J., Sola D. International Market Entry Decisions : The Role of Local Market Factors URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/030630701003500403>. (дата звернення 10.10.2019).
- Devaney E. The Etymology of Corporate Jargon Or “Why do business-people talk like that?” URL: <https://thinkgrowth.org/the-etymology-of-corporate-jargon-a114e1316163>. (дата звернення 10.10.2019).
- Paranada D. Money slang : Marketplace’s urban finance dictionary . URL: <https://www.marketplace.org/2012/08/08/money-slang-marketplaces-urban-finance-dictionary/>. (дата звернення 10.10.2019).

(Матеріал надійшов до редакції 14.02.19. Прийнято до друку 28.03.19)

УДК: 81'272:81'23:81'42

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2019-76-27>

ШЕВЧУК О. В., ЯНДОЛОВСЬКА А. В.
(Запорізький національний університет)

ВИКОРИСТАННЯ ПОНЯТТЯ «ПРОПОЗИЦІОНАЛЬНА ФУНКЦІЯ» В СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Стаття присвячена дослідженню поняття «пропозитивна функція» та його використанню в сучасних лінгвістичних дослідженнях. У статті подано апарат пропозиціонального аналізу як різновиду лінгвістичного аналізу. Пропозиція представляє собою узагальнену схему відношення предиката та його аргументів і є засобом моделювання семантичного

змісту синтаксичної одиниці. Лінгвістичний аспект торкається: шляхів реалізації функції $f(x,y)$ та її можливих варіантів за рахунок заповнення її частин різними одиницями мови, а значить, і тих відношень, які встановлюються між функцією та аргументами в разі такого заповнення і, нарешті, тих реальних мовних одиниць, які – як імена – можуть бути сформовані на основі певної конкретизації пропозиціональної функції.

Ключові слова: пропозиція, пропозиціональний аналіз, пропозиціональна функція.

Shevchuk O. V., Yandolovska A. V. The usage of the notion «propositional function» in modern linguistic research. The article is devoted to the study of the notion of the «propositional function» and its use in modern linguistic researches. The article presents the apparatus of the propositional analysis as a kind of the linguistic analysis. The proposition is a generalized diagram of the relation of the predicate and its arguments and is a means of modeling the semantic content of a syntactic unit. The linguistic aspect concerns: the ways of realizing the function $f(x, y)$ and its possible variants by filling its parts with different units of the language, and thus the relations established between the function and the arguments in the case of such filling and, finally, those real languages units, as names, can be formed on the basis of the specification of the propositional function. In the existing versions of “the case grammar” there is no consensus on the issue of the number and nomenclature of the distinguished cases. Their content depends on the chosen concept and purpose of the description, reflects the different ways of separating semantic reality. It should be noted that the set and names of differences of Philmore’s concept itself also changed in the process of theory formation. Initially, the scientist identified six distinctive cases: the agentive, the dative, the instrument, the factitive, the locative, the objective, and later the scientists changed their names: the dative and the factitive to the experiencer and the purpose, respectively. Different numbers and different names can be seen in other researchers works, for example, D. Andersen -4, V.G. Gak - 7, I.P. Susov - 8, V.V. Bogdanov - 14, etc. Despite the lack of the consensus on the set of the case distinctions, it is important that the identification of this distinction serves not only to identify the semantic-syntactic roles involved in the argument proposition, but also to indicate the relationships that combine the function and its arguments.

Key words: the proposition, the propositional analysis, the propositional function

Пропозиція представляє собою зв’язування через думку певних вихідних сутностей в єдину структуру. У голові людини сутності пов’язані певними відношеннями завдяки предметно-практичному досвіду індивіда, повторному осмисленню ним тощо. Можливе також формування пропозиції й іншого типу, коли людина пов’язує сутності уявного, фантазійного світу. У ході мовленнєво-мисленнєвої діяльності людини пропозиції отримують мовну об’єктивізацію в різних одиницях мови. Отже, у центрі уваги виявляється трактування поняття пропозиції в роботах з породження мовлення та із здійснення мовленнєво-мисленнєвої діяльності людини. Виникає також питання: яка роль пропозиції в формуванні мовних одиниць різного рівня?

Мета статті – з’ясувати зміст та використання поняття «пропозитивна функція» в сучасних лінгвістичних дослідженнях. Подана мета передбачає розв’язання наступних **завдань**: визначити суть поняття «пропозиціональна функція», розглянути засоби його використання в сучасних лінгвістичних дослідженнях.

Основою для подальших логічних теорій слугує висунута Г. Фреге семантична модель мовних одиниць іменника та речення. Учений ввів у науковий обіг поняття «пропозиціональна функція», $f(x,y)$, де функція рівносильна вказівці на властивість якогось індивіда, а перемінні (аргументи x, y) – на конкретного індивіда. Вона є базисною для елементарного речення. З часом теорія Г. Фреге отримала свій розвиток в двох напрямках: *логічному і лінгвістичному* [Фреге 1977].

Теоретичне обґрунтування пропозиціонального аналізу як різновиду лінгвістичного представлено в роботі Ю. Г. Панкраца [Панкрац 1992]. Згідно з переконаннями дослідника, лінгвістичний аспект торкається: а) шляхів реалізації функції $f(x,y)$ та її можливих варіантів за рахунок заповнення її частин різними одиницями мови, б) тих відношень, які встановлюються між функцією та аргументами в разі такого заповнення і, нарешті, в) тих реальних мовних одиниць, які – як імена – можуть бути сформовані на основі певної конкретизації пропозиціональної функції [Панкрац 1992, с. 8]. Для нашого дослідження найбільш релевантними представляється другий напрямок, спрямований на когнітивний та лінгвістичний аналізи.

На думку С. Д. Кацнельсона, процес творення мовлення може бути поділений на «дві основні фази: первинну (формування думки) та вторинну (подальше перетворення думки в цілях комунікації)» [Кацнельсон 1984, с. 5]. Спочатку потік свідомості членується на окремі кадри, «кожен з яких відображає окремі події чи стани, причому засобом такого членування

є релятивні предикати й необхідні для їх конкретизації формальні поняття та значення. Пропозиції, що виникають із поєднань реляційних предикатів та значень, - це матриці, на основі яких поступово складаються речення» [Кацнельсон 1988, с. 9].

О. С. Кубрякова не зовсім згодна із запропонованою С. Д. Кацнельсоном схемою, бо вважає, що «для створення пропозиції обов'язковим є не реляційний предикат, а саме виявлення тих сутностей, між якими проглядають певні відношення: в ситуації при її розчленуванні можуть бути спочатку визначені якісь координати, опорні точки, стабільні величини (так, дивлячись на картину, ми спочатку можемо сприйняти її всю, але можемо вихопити і певні її деталі, що впадають у вічі, співвідношення ж їх буде осмислено дещо пізніше). Таким чином, розповідь про ситуації, події, стан речей і таке інше залежить від того, як ми їх сприйняли. Оскільки добре відомо, що одна й та ж ситуація може бути сприйнята по-різному, вона й описана буде по-різному» [Кубрякова 1986, с.133].

Згідно з У. Чейфом перехід до зовнішнього висловлювання також включає явище пропозиціоналізації [Чейф 1983, с. 39], яке полягає з психологічної точки зору в усвідомленні тих ролей, які відіграють в описуваній ситуації позначувані предмети. З лінгвістичної точки зору на цій стадії вербалізації людського замислу «мовець вибирає певну схему синтаксичного цілого» [Кубрякова 1991, с. 66]. Таким чином, в описі породження мовлення можна починати з тієї події або ситуації, яку людина хоче описати і яка, будучи репрезентованою в голові людини в певному вигляді, дає підставу виділити в ній особливі компоненти, почати їх позначення й паралельно з цим – формування з допомогою таких позначень особливої пропозиції.

Пропозиції, згідно з дослідженнями О. С. Кубрякової, можуть бути образного порядку, тобто представлені як оцінки, епізоди, картини тощо, та вербального порядку, де представляються й поіменовуються учасники події, яка може бути охарактеризована як дія, процес, відношення, що дозволяє підходити до пропозиції і як до структури свідомості, що зберігається в пам'яті в готовому вигляді, тобто репрезентованої своєю власною формою представлення, і як до структури свідомості, що лише складається з окремих компонентів у момент мовлення, тобто перед мовленням. Саме тут приховані принципово різні шляхи його породження. Тому на етапах, що безпосередньо передують вербалізації задумка мовлення, можливі різні процеси членування потоку свідомості, різні способи формування думки та її подальшої об'єктивації. Адже породження мовлення розглядається як мовленнєво-мисленнєвий процес, що одночасно призводить у рух і когнітивні, і мовні структури в їх постійній взаємодії та переплетінні, і вимагає для свого перебігу наявності в мозку людини не лише особливих оперативних механізмів, але й своєрідної «стаціонарної бази їх застосування» [Кубрякова 1991, с. 8].

У запропонованій роботі для виявлення смислового змісту іменників у відмінкових конструкціях NN, N'sN і прийменниковій конструкції NofN ми використовуємо методику моделювання змісту за допомогою пропозиціональної функції стосовно словосполучення, яка була описана в роботах М. М. Болдирєва, О. Г. Єгорова, М. М. Башкуєвої [Болдырев 1985, Єгоров 1986, Башкуєва 2000]. Опис пропозиціональної структури полягає в визначенні типу семантичного предиката й реляційного значення його аргументів. Для сучасної англійської мови характерні сім груп семантичних предикатів: дія, процес, стан, якість, клас і зв'язок, знаходження в просторі, потенційність, що складають основу семантичної структури речення. Для опису пропозиціональної структури іменників у даних конструкціях ми використовуємо такі предикати: *дія, стан, якість, відношення*. Виходячи з того, що пропозиція утворюється завдяки об'єднанню в єдину структуру предиката з виділеними та поійменованими в описуваній ситуації предметами, важливою частиною стає характеристика самих ролей, що фіксується іменними компонентами пропозиції. Іменні складові пропозиції визначаються як аргументи. Семантична роль аргумента при предикаті властивості (**квалітативний предикат**) та предикаті стану (**статальний предикат**) позначена терміном

"суб'єкт", аргументи при предикаті відношення (**реляційний предикат**) отримали назву "**корелятиви**", для позначення семантичної ролі при предикаті дії (**актальний предикат**) використовується термін "**актант**".

Повертаючись до поняття пропозиції, варто відзначити, що розуміння пропозиції як такої, що виражає ядро або базу речення, що створюється набором відношень між дієсловом та іменами й протиставляється «модальній складовій» речення, було чітко сформульоване ще Ч. Філмором [Филмор 1981]. Якщо модальні характеристики речення включають заперечення, час, спосіб, вид, то все, що залишається після їх вилучення чи може бути відокремлено від модальних складових, утворює ділянку пропозиції. Ч. Філмор запропонував у цьому зв'язку формулу «Речення = модальність + пропозиція», де пропозиція включає дієслово плюс одна чи більше **відмінкових** категорій [Филмор 1981, с. 404]. Оскільки поняття «дієслово» легко трансформувати в поняття «функція», а поняття іменних груп пов'язати з різними типами аргументів, то наведене трактування пропозиції можна співвіднести з її розумінням у Г. Фреге [Фреге 1977]. У той же час предикату та його аргументам Ч. Філмор відводить статус глибинних категорій і описує в термінах семантичних ролей (глибинних відмінків). Концепція Ч. Філмора (1970), яка отримала назву «відмінкова граматики», в подальшому дістала широке визнання й розвиток (Cook 1972, Чейф 1975, Langacker 1976, Anderson 1977, Starosta 1987).

В існуючих версіях «відмінкової граматики» немає єдності щодо кількості та номенклатури виділених відмінків. Склад їх залежить від обраної концепції й цілей опису, відображає різні способи поділу семантичної реальності. Слід відзначити, що набір і назви відмінків у концепції самого Ч. Філмора також змінювалися в процесі формування теорії. Спочатку учений виділив шість відмінків: *агентив, датив, інструмент, фактитив, локатив, об'єктив*, а пізніше змінив їх назви: *датив і фактитив* на *експерієнцер* та *ціль* відповідно (Filmore 1970). Різна кількість відмінків та неоднакові їх назви можна побачити і в працях інших дослідників, наприклад, у -4, В. Г. Гака (1969) – 7, І. П. Сузова (1973) – 8, Д. Андерсена (1977) В. В. Богданова (1977) – 14 тощо. Незважаючи на відсутність суголосності щодо набору відмінків, важливо те, що виявлення відмінків служить не лише визначенню семантико-синтаксичних ролей, включених у пропозицію аргументів, а й указує на відношення, які поєднують функцію та її аргументи.

Так, залежно від типу семантичного предиката можна виділити 5 угруповань:

I. Реляційне угруповання представляє собою пропозиціональну структуру, що розкриває різні відношення між предметами дійсності. Пропозиціональна структура в зазначеному угрупованні має такий вигляд:

Р відношення: Корелятив – Корелятив.

Конкретні семантичні ролі корелятивів визначаються характером відношень, що виражаються семантичним предикатом (Р – семантичний передикат).

It was dusk when Jennifer pulled up in front of the Warner house.

It would be almost too much of a surprise for Benny to open that and find the watch of his father inside.

II. Актальне угруповання включає такі структури, де наявний предикат дії та аргументи, семантичні ролі яких можна визначити як суб'єкт та об'єкт. Загальний вигляд пропозиціональної структури має таке вираження:

Р дія: Суб'єкт ↔ Об'єкт

His arrest followed a huge police hunt after the attack at the school, by a man with a machete, in which four adults and three children were injured

Jennifer was trying to control the trembling of her body, trying to think, to reason out what had happened.

III. Квалітативне угруповання представляє собою пропозиціональну структуру, що складається з предиката та аргумента з семантичною роллю об'єкта. Загальний вигляд

пропозиціональної структури можна виразити так:

Р *властивість*: Суб'єкт - Об'єкт

Dora walked back in, carrying a paper plate covered with foil.

To the side of the rag, or flag of cotton, his hands suddenly encountered nothing but the soft air.

IV. **Статальне угруповання** являє собою пропозиціональну структуру, яка складається з предиката стану і об'єкта, що зазнає цей стан. Загальний вигляд пропозиціональної структури має таке вираження:

Р *стан* : Суб'єкт

Many districts reported "pockets" of labour market tightness, with a few concluding that the scarcity of workers was broadly based.

...and I knew all the doubts and anxiety of the child who has been told, "these things are not discussed, they are forbidden".

V. **Обставинне угруповання**. Основу пропозиціональної структури одиниць цієї групи складає семантичний предикат одного з виділених раніше чотирьох типів у поєднанні з обставинними елементами. Відповідно до семантичної ролі обставинних елементів розрізняються *локативні* та *темпоральні* структури

У *локативних* структурах виділяється відношення між предикатом знаходження у просторі та об'єктом:

Р *відношення*: Локатив

It was almost an almost surreal atmosphere: revaluation in a seaside resort with the suggestion of only worse to come.

Fransesca Johnson, a woman walking through after-supper grass and leafing through girlhood dreams, would turn it off.

Таким чином, пропозиція представляє собою узагальнену схему відношення предиката та його аргументів і є засобом моделювання семантичного змісту синтаксичної одиниці. Оскільки поняття «дієслово» легко трансформувати в поняття «функція», а поняття іменних груп пов'язати з різними типами аргументів, то наведене трактування пропозиції можна співвіднести з її розумінням.

Перспективами подальшого дослідження вважаємо розгляд функціонування пропозиціональної функції на матеріалі інших угруповань семантичного предиката в реченнях різної комунікативної інтенції.

Література

- Башкуева М. Н. Структурно-семантические особенности группы существительных в современном английском тексте : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки”. Москва, 2000. 27 с.
- Болдырев Н. Н. Структурированные атрибутивные словосочетания пропозиционального типа в современном английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки”. Л., 1983. 23 с.
- Гак В. Г. К проблеме семантической синтагматики. *Проблемы структурной лингвистики*. М. : Наука, 1972. С. 367 – 395.
- Егоров А. И. Структурно-семантическая организация и функционирование именных групп с препозитивными атрибутами в современном английском языке : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 „Германские языки”. М., 1986. 176 с.
- Кацнельсон С. Д. Заметки о падежной теории Ч. Филмора. *Вопросы языкознания*. 1988. №1. С. 110-117.
- Кубрякова Е. С. Части речи с когнитивной точки зрения. М. : ГАН Институт языкознания, 1997. 327 с.
- Панкрац Ю. Г. Пропозиционные структуры и их роль в формировании языковых единиц разных уровней. М. : МГПИЯ, 1992. 112 с.
- Филмор Ч. Дело о падеже. *Новое в зарубежной лингвистике*. М. : Прогресс, 1980. Вып. 10 : Лингвистическая семантика. С. 372–550.
- Фреге Г. Понятие и вещь. *Семиотика и информатика*. М. : ВИНТИ, 1977. Вып. 10. С. 188–205.

(Матеріал надійшов до редакції 15.03.19. Прийнято до друку 2.05.19)